

AIŠKINAMASIS RAŠTAS

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS PRODUKTŲ SAUGOS ĮSTATYMO NR. VIII-1206 19 STRAIPSNIO, PRIEDO PAKEITIMO IR ĮSTATYMO PAPILDYMO 2¹ STRAIPSNIU ĮSTATYMO IR LIETUVOS RESPUBLIKOS ADMINISTRACINIŲ NUSIŽENGIMŲ KODEKSO PRIEDO PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTŲ

1. Įstatymų projektų rengimą paskatinusios priežastys, parengtų projektų tikslai ir uždaviniai

Lietuvos Respublikos produktų saugos įstatymo Nr. VIII-1206 19 straipsnio, priedo pakeitimo ir įstatymo papildymo 2¹ straipsniu įstatymo projektas (toliau – PSĮ projektas) ir Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso pakeitimo įstatymo projektas (toliau – ANK projektas) (toliau kartu – Įstatymų projektai) parengti siekiant įgyvendinti 2024 m. birželio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2024/1781, kuriuo nustatoma tvarių gaminių ekologinio projektavimo reikalavimų nustatymo sistema, iš dalies keičiami Direktyva (ES) 2020/1828 ir Reglamentas (ES) 2023/1542 bei panaikinama Direktyva 2009/125/EB nuostatas, susijusias su ekologinio projektavimo reikalavimais, rinkos priežiūra ir sankcijomis. Reglamentas (ES) 2024/1781 nustato privalomus tvarumo ir ekologinio projektavimo reikalavimus gaminiams, siekiant užtikrinti, kad šie gaminiai būtų patvaresni, lengviau pataisomi, perdirbami, efektyviau naudotų energiją ir išteklius bei turėtų mažesnę poveikį aplinkai viso jų gyvavimo ciklo metu.

Įstatymų projektų rengimą paskatinusios priežastys:

- būtinybė nustatyti aiškų nacionalinį teisinį pagrindą ekologinio projektavimo reikalavimų laikymuisi užtikrinti;
- poreikis apibrėžti rinkos priežiūros atsakingų institucijų įgaliojimus ir funkcijas, susijusias su ekologinio projektavimo kontrolės užtikrinimu;
- pareiga įtvirtinti veiksmingas, proporcingas ir atgrasančias sankcijas už Reglamento (ES) 2024/1781 nuostatų pažeidimus;
- siekti užtikrinti teisinį aiškumą, vienodą taisyklių taikymą visoje vidaus rinkoje ir teisinį nuoseklumą tarp produktų saugos bei ekologinio projektavimo reglamentavimo sričių.

Reglamentas (ES) 2024/1781 nustato ekologinio projektavimo reikalavimus gaminiams ir ekonominės veiklos vykdytojų pareigas jų pateikimo rinkai ir pradėjimo naudoti etapuose. Reglamentas (ES) 2024/1781 grindžiamas gaminių atitikties, techninės dokumentacijos, rinkos priežiūros ir sankcijų taikymo mechanizmais, kurie pagal savo pobūdį priskirti gaminių rinkos priežiūros sistemai, o ne leidimų ar veiklos vykdymo kontrolės modeliams.

Atsižvelgiant į tai, ekologinio projektavimo reikalavimų įgyvendinimas ir sankcijų taikymas nacionalinėje teisėje siūlomi per Lietuvos Respublikos produktų saugos įstatymą (toliau – PSĮ), kuris jau taikomas ekonominės veiklos vykdytojams, pateikiantiems gaminius rinkai, ir kuriame nustatomi rinkos priežiūros, ekonominės veiklos vykdytojų pareigų bei sankcijų taikymo pagrindai. Siūlome naudoti tą pačią rinkos priežiūros sistemą, pagal kurią jau dabar tikrinama, ar ekonominės veiklos vykdytojų gaminiai gali būti pateikti rinkai ir pradėti naudoti. Tai gaminių atitikties ir Reglamento (ES) 2024/1781 techninių reikalavimų laikymosi kontrolė, o ne poveikio vertinimo aplinkai, aplinkosaugos leidimų ar taršos reguliavimas. Reglamentas (ES) 2024/1781 grindžiamas Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 114 straipsniu. Šis straipsnis skirtas vidaus rinkos veikimui užtikrinti ir valstybių narių produktų reikalavimų suderinimui. Todėl šis reglamentas pagal savo teisinę prigimtį yra vidaus rinkos harmonizavimo, o ne aplinkos apsaugos teisės aktas, ir jo nuostatų integravimas į Aplinkos apsaugos įstatymą laikytinas sistemiškai nepagrįstu.

PSĮ pakeitimų tikslas – papildyti galiojančią teisinį reguliavimą nuostatomis, kurios:

- nustatytų rinkos priežiūros institucijų kompetenciją vykdant ekologinio projektavimo reikalavimų laikymosi rinkos priežiūrą;
- įtvirtintų nacionalines taisykles dėl ekologinio projektavimo reikalavimų laikymosi užtikrinimo;

- užtikrintų, kad CE ženklavimo ir ekologinio projektavimo priežiūra būtų vykdoma vieningoje produktų atitikties ir saugos sistemoje.

Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso (toliau – ANK) pakeitimų tikslas – nustatyti administracinę atsakomybę už ekologinio projektavimo reikalavimų pažeidimus, papildant ANK priedą nuoroda į Reglamentą (ES) 2024/1781 ir užtikrinant, kad atsakomybė taikoma pagal ANK 139 ir 156 straipsnius.

Įstatymų projektai yra viena iš priemonių, įgyvendinant Reglamento (ES) 2024/1781 nuostatas nacionaliniu lygmeniu, kartu su Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2025 m. liepos 30 d. nutarimu Nr. 515 „Dėl Reglamento (ES) 2024/1781 įgyvendinimo“, kuriuo paskirtos kompetentingos institucijos, atsakingos už Reglamento (ES) 2024/1781 taikymą, įskaitant Lietuvos Respublikos ekonomikos ir inovacijų ministeriją ir Valstybinę vartotojų teisių apsaugos tarnybą.

Įgyvendinus Įstatymų projektus, bus sustiprintas rinkos priežiūros teisinis pagrindas Reglamento (ES) 2024/1781 nustatytų ekologinio projektavimo reikalavimų laikymuisi užtikrinti, suderintos produktų saugos ir tvarumo reguliavimo sistemos pagal Reglamentus (ES) 2023/988 ir 2024/1781, užtikrintas vartotojų ir verslo teisinis aiškumas bei veiksmingas Europos Sąjungos sankcijų taikymo nuostatų laikymasis nacionaliniu lygmeniu.

Reglamento (ES) 2024/1781 35 straipsnis įpareigoja valstybes nares užtikrinti, kad rinkai pateikiami gaminiai atitiktų ekologinio projektavimo reikalavimus, 46 straipsnis – stiprinti rinkos priežiūros mechanizmus, o 74 straipsnis – nustatyti veiksmingas, proporcingas ir atgrasančias sankcijas už reikalavimų pažeidimus.

Todėl parengti šie Įstatymų projektai:

PSĮ projektas, kuriuo nustatomas Reglamento (ES) 2024/1781 ekologinio projektavimo reikalavimų laikymosi užtikrinimo nacionalinis teisinis pagrindas, reglamentuojamos rinkos priežiūros institucijų teisės ir veiksmai vykdant rinkos priežiūrą bei sudaromos sąlygos taikyti atsakomybę ūkio subjektams už šio reglamento reikalavimų pažeidimus.

ANK projektas, kuriuo nustatoma administracinė atsakomybė už ekologinio projektavimo reikalavimų pažeidimus.

Pagrindiniai rengiamų Įstatymų projektų uždaviniai – nustatyti aiškias ekologinio projektavimo reikalavimų laikymosi taisykles gamintojams, importuotojams, platintojams ir elektroninės prekyvietės paslaugų teikėjams, sustiprinti rinkos priežiūros institucijų įgaliojimus įtraukiant ekologinio projektavimo aspektus į jų veiklą, užtikrinti proporcingą ir atgrasantį sankcijų mechanizmą už ekologinio projektavimo ir CE ženklavimo reikalavimų nesilaikymą bei suderinti Lietuvos Respublikos teisinę sistemą su Reglamento (ES) 2024/1781 tikslais ir struktūra.

Tikslas – užtikrinti sklandų ir visapusišką Reglamento (ES) 2024/1781 įgyvendinimą nacionalinėje teisėje.

2. Įstatymų projektų iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai

Įstatymų projektus parengė Ekonomikos ir inovacijų ministerijos Kokybės infrastruktūros skyriaus (vedėja Gerda Krukonienė, tel. +370 659 19386, el. p. gerda.krukoniene@eimin.lt) patarėja Violeta Lembovič (tel. +370 658 47196, el. p. violeta.lembovic@eimin.lt).

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami Įstatymų projektuose aptarti teisiniai santykiai

Šiuo metu galiojantis PSĮ reglamentuoja gaminių ir paslaugų saugą, nustato bendruosius produktų saugos reikalavimus, Lietuvos Respublikos Vyriausybės ar jos įgaliotų institucijų kompetenciją produktų saugos srityje, informacijos apie pavojingus gaminius teikimą Europos Komisijai ir Europos Sąjungos valstybėms narėms, ekonominės veiklos vykdytojų pareigas užtikrinant produktų saugą, rinkos priežiūros institucijų teises ir pareigas bei rinkos priežiūros tvarką. PSĮ nustatyta Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos ir kitų rinkos priežiūros institucijų kompetencija, produktų keliamų rizikų vertinimo, pavojingų gaminių šalinimo iš rinkos ir informacijos apie pavojingus gaminius viešo skelbimo pagrindai, taip pat rinkos ribojimo priemonės ir atsakomybė už šio įstatymo pažeidimus.

Pažymėtina, kad PSĮ įtvirtinti bendrieji produktų saugos principai, dabartinis teisinis reguliavimas neapima ekologinio projektavimo reikalavimų ir gaminių tvarumo aspektų, kuriuos

nustato Reglamentas (ES) 2024/1781. Šiuo metu PSI nėra nuostatų, kurios įpareigotų rinkos priežiūros institucijas užtikrinti ekologinio projektavimo reikalavimų laikymąsi, suteiktų joms atitinkamus įgaliojimus šioje srityje ar apibrėžtų sankcijų taikymo mechanizmą už šių reikalavimų pažeidimus. Dėl to nacionalinė teisė sistema kol kas neužtikrina tinkamo Reglamento (ES) 2024/1781 nuostatų, ypač susijusių su rinkos priežiūra ir sankcijomis, įgyvendinimo.

ANK nustato bendrąją administracinę atsakomybę už produktų kokybės, saugos ir ženklavimo reikalavimų pažeidimus, tačiau jo nuostatos šiuo metu tiesiogiai nereglamentuoja atsakomybės už ekologinio projektavimo reikalavimų nesilaikymą. ANK 139 straipsnyje numatyta atsakomybė už prekių, paslaugų ar žaliavų kokybės ir saugos reikalavimų pažeidimus tais atvejais, kai gaminiai neatitinka nustatytų technologinių normų, techninių specifikacijų, standartų ar kitų privalomų kokybės bei saugos reikalavimų, taip pat kai prekės pateikiamos rinkai be reikalaujamų dokumentų ar nesilaikant gamintojo nustatytų sąlygų. Ši nuostata apima bendro pobūdžio atsakomybę už privalomų gaminių reikalavimų nesilaikymą, todėl ja gali būti vadovaujamasi ir taikant atsakomybę už ekologinio projektavimo reikalavimų pažeidimus.

ANK 156 straipsnyje nustatyta atsakomybė už teisės aktuose nustatyta tvarka nepaženklintų prekių, įskaitant CE ženklų pažymėtus gaminius, pateikimą ar tiekimą rinkai, taip pat už klaidinančios ar neteisingos informacijos apie prekę pateikimą. Šis straipsnis taikomas tais atvejais, kai gaminiai paženklinami netinkamai ar pateikiami be privalomų ženklavimo elementų, todėl jo nuostatos taikytinos ir Reglamento (ES) 2024/1781 46 straipsnyje nustatytiems CE ženklavimo taisyklių pažeidimams.

Nepaisant to, kad minėti įstatymai apima bendrą produktų saugos, atitikties ir ženklavimo teisinį reguliavimą, dabartinė sistema neužtikrina visapusiško ekologinio projektavimo reikalavimų laikymosi priežiūros. PSI nėra aiškiai nustatyta, kad rinkos priežiūros institucijų kompetencija apima ir Reglamento (ES) 2024/1781 taikymą, o ANK nėra įtvirtintos nuorodos į šį reglamentą, kuri leistų formaliai užtikrinti 74 straipsnyje numatytų sankcijų įgyvendinimą bei informacijos teikimą Europos Komisijai.

Dėl šių priežasčių būtina papildyti PSI naujomis nuostatomis, susijusiomis su ekologinio projektavimo reikalavimų priežiūra ir atsakomybe už jų nesilaikymą, bei atitinkamai papildyti ANK priedą nuoroda į Reglamentą (ES) 2024/1781, taip užtikrinant teisinį aiškumą ir nacionalinės teisės atitiktį Europos Sąjungos reikalavimams.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama

Įgyvendinant Reglamentą (ES) 2024/1781 Įstatymų projektais siūloma papildyti ir patikslinti PSI ir ANK nuostatas, siekiant užtikrinti visapusišką Reglamento (ES) 2024/1781 įgyvendinimą nacionalinėje teisėje. Siūlomi pakeitimai apima rinkos priežiūros institucijų įgaliojimų išplėtimą ir administracinės atsakomybės mechanizmo pritaikymą ekologinio projektavimo srityje.

PSI pavadinimas nekeičiamas, nes nacionalinėje teisėje PSI veikia kaip horizontalus gaminių pateikimo rinkai ir rinkos priežiūros įstatymas, taikomas ekonominės veiklos vykdytojams nepriklausomai nuo to, ar konkretus pažeidimas susijęs su tiesiogine rizika vartotojų saugai. Ekologinio projektavimo reikalavimų integravimas nekeičia PSI esmės, o papildo ją naujais, Europos Sąjungos teisėje nustatytais privalomais gaminių atitikties reikalavimais.

PSI projektas papildomas 2¹ straipsniu, kuriame nustatoma, kad įgyvendinant Reglamentą (ES) 2024/1781 *mutatis mutandis* taikomos PSI ketvirtojo, penktojo ir šeštojo skirsnių nuostatos, reglamentuojančios rinkos priežiūros institucijų įgaliojimus, teises, pareigas ir jų atliekamus veiklos patikrinimus, rinkos ribojimo priemonių taikymą, privalomų nurodymų teikimą, įskaitant nurodymus elektroninių prekyviečių paslaugų teikėjams, ir pažeidimų nagrinėjimo procedūras. Taip užtikrinama, kad Reglamento (ES) 2024/1781 reikalavimų laikymosi priežiūra būtų vykdoma remiantis jau veikiančia produktų rinkos priežiūros sistema, nedubliuojant tapačių procedūrinių nuostatų nacionalinėje teisėje.

Mutatis mutandis taikymas reiškia, kad PSI ketvirtojo, penktojo ir šeštojo skirsnių nuostatos taikomos atsižvelgiant į Reglamento (ES) 2024/1781 reguliavimo dalyką, tikslus ir jame nustatytą rinkos priežiūros sistemą. Toks teisinio reguliavimo modelis leidžia Reglamento (ES) 2024/1781

priežiūrai taikyti jau veikiančius nacionalinius rinkos priežiūros mechanizmus, kartu išvengiant poreikio nacionalinėje teisėje pakartotinai perkelti ar dubliuoti procedūrines nuostatas, kurios jau yra nustatytos PSI.

Pažymėtina, kad pasirinktas modelis nekeičia ir nesusiaurina jau galiojančių PSI nuostatų taikymo. Todėl esamos rinkos priežiūros priemonės, įskaitant veiklos patikrinimų atlikimą, privalomų nurodymų teikimą, rinkos ribojimo priemonių taikymą ir pažeidimų nagrinėjimą, gali būti taikomos ir ekologinio projektavimo srityje tiek, kiek tai reikalinga Reglamento (ES) 2024/1781 reikalavimų vykdymui užtikrinti. Pavyzdžiui, PSI nustatytos rinkos priežiūros priemonės ekologinio projektavimo srityje būtų taikomos atsižvelgiant į Reglamento (ES) 2024/1781 nustatytus neatitikties nustatymo ir rinkos priežiūros pagrindus. Tais atvejais, kai Reglamento (ES) 2024/1781 reikalavimų pažeidimas kartu būtų susijęs su gaminio sauga ar jo keliamu pavojumi vartotojams, galėtų būti taikomos ir PSI nuostatos, siejančios rinkos ribojimo priemonių taikymą su pavojingais gaminiais. Taigi *mutatis mutandis* taikymas suponuoja ne mechaninį visų nuostatų perkėlimą, o jų taikymą atsižvelgiant į Reglamento (ES) 2024/1781 reguliuojamų santykių pobūdį ir siekiamus tikslus.

Pasirinktas reguliavimo modelis taip pat leidžia užtikrinti didesnę teisinio reguliavimo stabilumą ir sistemiškumą. Konkrečių PSI straipsnių išvardijimas įstatyme reikštų, kad kiekvieną kartą keičiantis atitinkamoms PSI procedūrinėms nuostatoms reikėtų atitinkamai keisti ir šį įstatymą, nors keistųsi tik bendro pobūdžio rinkos priežiūros procedūros, o ne pats Reglamento (ES) 2024/1781 reguliavimo turinys.

PSI projekto 19 straipsnio pavadinimas tikslinamas siekiant apimti atsakomybę ne tik už Reglamento (ES) 2023/988, bet ir už Reglamento (ES) 2024/1781 pažeidimus. PSI projekto 19 straipsnis papildomas 4¹ dalimi, nustatančia atsakomybę už Reglamento (ES) 2024/1781 pažeidimus. Taip pat keičiama PSI projekto 19 straipsnio 5 dalis ir papildoma 5¹ dalimi, numatančia Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos direktoriui patvirtinti baudų už šio straipsnio 1–4¹ dalyse nurodytus pažeidimus dydžio apskaičiavimo tvarkos aprašą. Tai sudaro teisinį pagrindą užtikrinti Reglamento (ES) 2024/1781 35, 46 ir 74 straipsnių įgyvendinimą, įskaitant rinkos priežiūros stiprinimą ir sankcijų taikymą.

Ši nuostata siūloma siekiant užtikrinti vieningą, skaidrią ir nuoseklią baudų skyrimo praktiką visose PSI reguliuojamose rinkos priežiūros srityse, o ne vien ekologinio projektavimo reikalavimų priežiūros srityje. Kadangi PSI 19 straipsnyje nustatyti skirtingi pažeidimų sudėčių ir baudų intervalų modeliai, praktikoje būtina užtikrinti vienodą baudų individualizavimo, principų taikymą, proporcingumo vertinimą ir atsakomybę lengvinančių bei sunkinančių aplinkybių vertinimą. PSI nustato pažeidimų sudėtis, taikytinus baudų intervalus ir esminius baudų skyrimo principus. Tačiau šie principai nėra pakankamai detalizuoti ir praktikoje neužtikrina aiškaus, objektyvaus ir vienodo šių principų taikymo įgyvendinimo. Pvz., PSI 19 str. 5 d. numato, kad skiriant konkrečią baudą, atsižvelgiama į šio įstatymo 20 straipsnio 2 ir 3 dalyse nurodytas atsakomybę lengvinančias ar sunkinančias aplinkybes, pažeidimo pobūdį, pažeidimo trukmę ir mastą. Tačiau PSI nieko daugiau nedetalizuoja, ką ir kaip rinkos priežiūros institucija turėtų vertinti nustatinėdamos pažeidimo pobūdį (pvz. mažareikšmiai/lengvi/apysunkiai/sunkūs pažeidimai, pažeidimai diferencijuoti pagal padarytos žalos mastą ir pan.), taip pat nėra aišku, kaip konkreti pažeidimo trukmė įtakos baudos dydį ir t.t.

Taip pat PSI numato, kai yra atsakomybę lengvinančių aplinkybių, bauda mažinama nuo jos vidurkio iki minimalaus dydžio, o kai yra atsakomybę sunkinančių aplinkybių, bauda didinama nuo jos vidurkio iki maksimalaus dydžio. Kai yra atsakomybę lengvinančių ir (ar) sunkinančių aplinkybių, bauda skiriama atsižvelgiant į jų skaičių ir reikšmingumą. PSI nedetalizuoja, kaip praktikoje turėtų būti vertinamas atsakomybę lengvinančių ir sunkinančių aplinkybių reikšmingumas bei jų įtaka konkrečios baudos dydžiui.

Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad Reglamento (ES) 2024/1781 (74 str.) numato ir kitas aplinkybes, kurios turės būti vertinamos individualizuojant už padarytą pažeidimą skiriamą baudą, pvz., ekonominės veiklos vykdytojo finansinė padėtis, pažeidimu gauta ekonominė nauda, pažeidimu padaryta žala aplinkai. Šių nuostatų praktiniam įgyvendinimui rinkos priežiūros institucijos turėtų parengti baudų dydžių apskaičiavimo taisykles. Institucijų praktikoje tokio pobūdžio tvarkos aprašą

kai įstatyme nėra detalaus baudų individualizavimo mechanizmo, taiko nemaža dalis priežiūros institucijų, pvz.: Konkurencijos taryba, Lietuvos bankas, Lošimų priežiūros tarnyba.

Baudų dydžio apskaičiavimo tvarkos aprašas sudarys prielaidas nuosekliai taikyti tiek PSĮ 20 straipsnyje nustatytas atsakomybę lengvinančias ir sunkinančias aplinkybes, tiek Reglamento (ES) 2024/1781 74 straipsnio 2 dalyje nustatytus sankcijų proporcingumo kriterijus. Tokiu būdu bus užtikrintas vienodas administracinės atsakomybės taikymas, didesnis teisinis aiškumas ūkio subjektams ir nuosekli rinkos priežiūros institucijos praktika.

PSĮ projekto 19 straipsnio 5 dalyje nustatyta, kad skiriant baudą už Reglamento (ES) 2024/1781 pažeidimus atsižvelgiama į šio reglamento 74 straipsnio 2 dalyje nustatytus kriterijus, taip pat į PSĮ 20 straipsnio 2 dalyje ir 3 dalies 1 ir 2 punktuose nustatytas atsakomybę lengvinančias ir sunkinančias aplinkybes. Tokiu būdu sankcijų sistema pritaikoma ekologinio projektavimo pažeidimų pobūdžiui, neperkeliant tų PSĮ nuostatų, kurios susijusios išimtinai su produkto pavojaus vartotojų sveikatai ar gyvybei.

Pasirinktas modelis leidžia užtikrinti Reglamento (ES) 2024/1781 74 straipsnyje nustatytų reikalavimų dėl veiksmingų, proporcingų ir atgrasančių sankcijų įgyvendinimą, kartu išlaikant sistemiskai nuoseklų ryšį su jau galiojančiu PSĮ atsakomybės modeliu.

Nuostata dėl CE ženklavimo reikalavimų pažeidimų PSĮ projekte nenustatoma, kadangi atsakomybė už teisės aktuose nustatyta tvarka nepaženklintų prekių pateikimą ar neteisingos informacijos apie prekę pateikimą jau yra reglamentuota ANK 156 straipsnyje. Ši nuostata apima ir atvejus, kai nesilaikoma CE ženklavimo reikalavimų, nustatytų Reglamente (EB) Nr. 765/2008.

ANK priede šiuo metu jau yra nurodytas Reglamentas (EB) Nr. 765/2008, reglamentuojantis CE ženklavimo principus. Siekiant užtikrinti nuoseklų Reglamento (ES) 2024/1781 taikymą ir sudaryti prielaidas taikyti sankcijas už ekologinio projektavimo reikalavimų pažeidimus, įskaitant ir ženklimą CE ženklu, ANK projekto priedas papildomas nuoroda ir į Reglamentą (ES) 2024/1781.

Dėl šių priežasčių atskiros nuostatos dėl CE ženklavimo pažeidimų PSĮ projekte nenustatomos, o sankcijos už tokius pažeidimus ir toliau taikomos pagal galiojančią ANK 156 straipsnį.

ANK projektu papildomas ANK priedas, į kurį įtraukiamas Reglamentas (ES) 2024/1781. ANK projekto priedo papildymas leidžia aiškiai identifikuoti Europos Sąjungos teisės aktą, už kurio pažeidimus taikoma administracinė atsakomybė pagal ANK 139 ir 156 straipsnius. Reglamento (ES) 2024/1781 nustatyti ekologinio projektavimo reikalavimai laikytini teisės aktuose nustatytais privalomaisiais gaminiais taikomais reikalavimais, todėl jų pažeidimai patenka į ANK 139 straipsnio taikymo sritį. Tuo tarpu ANK 156 straipsnis taikomas tais atvejais, kai pažeidžiami gaminių ženklavimo, įskaitant CE ženklavimo, reikalavimai. Todėl ANK 139 ir 156 straipsniuose nustatytos administracinės atsakomybės priemonės laikomos pakankamomis Reglamento (ES) 2024/1781 74 straipsnyje nustatytų reikalavimų įgyvendinimui, o papildomų administracinių nusižengimų sudėčių nustatyti nereikia.

Reglamento (ES) 2024/1781 74 straipsnio 3 dalyje numatyta, kad valstybės narės turėtų galėti taikyti bent šias sankcijas: baudas ir laikiną pašalinimą iš viešųjų pirkimų procedūrų.

Lietuvos Respublikos teisinėje sistemoje laikinas pašalinimas iš viešųjų pirkimų procedūrų nėra administracinė sankcija, taikoma pagal ANK ar PSĮ. Tokia priemonė yra reglamentuojama atskiru teisiniu režimu – viešųjų pirkimų teisės aktuose – ir siejama su tiekėjų patikimumo vertinimu, o ne su administracinės atsakomybės taikymu už rinkos priežiūros pažeidimus. Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 46 straipsnio 6 dalyje ir atitinkamai kituose pirkimus reglamentuojančiuose teisės aktuose numatyta teisė perkančiajai organizacijai pašalinti tiekėją iš pirkimo procedūros, jeigu jis yra padaręs rimtą profesinį pažeidimą, dėl kurio perkančioji organizacija abejoja tiekėjo sąžiningumu ir šį pažeidimą gali įrodyti bet kokiomis tinkamomis priemonėmis. Pažymėtina, kad šiuo pagrindu perkančioji organizacija gali pašalinti tiekėją iš pirkimo procedūros, jeigu nuo pažeidimo padarymo dienos praėjo mažiau kaip vieni metai.

Atsižvelgiant į tai, Reglamento (ES) 2024/1781 reikalavimas nustatyti veiksmingas, proporcingas ir atgrasančias sankcijas įgyvendinamas nustatant administracines baudas Įstatymų projektuose, kurios laikomos pakankamomis ir tinkamomis šio reglamento 74 straipsnio nuostatų

įgyvendinimui. Viešųjų pirkimų teisės aktuose numatytos tiekėjų pašalinimo iš viešųjų pirkimų procedūrų priemonės, kai taikytina, išlieka ir taikomos pagal specialųjį teisinį reguliavimą.

Iki Reglamento (ES) 2024/1781 priėmimo ekologinio projektavimo reikalavimai buvo nustatomi atskiruose sektorių reglamentuose, o jų pažeidimams nacionaliniu lygmeniu taikytas tas pats administracinės atsakomybės modelis, kaip ir produktų saugai. Todėl siūlomos sankcijos atitinka iki šiol taikytos sistemos logiką ir užtikrina teisinį nuoseklumą – ekologinis projektavimas visada buvo vertinamas kaip produktų atitikties ir rinkos priežiūros dalis.

Be to, Reglamento (ES) 2024/1781 74 straipsnis reikalauja, kad valstybės narės nustatytų veiksmingas, proporcingas ir atgrasančias sankcijas. Kadangi rinkos priežiūros institucijos jau taiko PSĮ nustatytas administracinio poveikio priemones, siūlomas sankcijų dydis ir struktūra leidžia vienodai vertinti gaminių saugos ir ekologinio projektavimo pažeidimus, išvengiant nepagrįsto skirtingo traktavimo.

Pažymėtina, kad siūlomu teisiniu reguliavimu aiškiai atskiriamos PSĮ ir ANK taikymo sritys. PSĮ nustatoma ekonominės veiklos vykdytojų (juridinių asmenų) atsakomybė už ekologinio projektavimo reikalavimų neatitinkančių gaminių pateikimą rinkai ar tiekimą rinkoje, t. y. už paties produkto neatitiktį privalomiems ES teisės aktuose nustatytiems reikalavimams (pvz., energijos vartojimo efektyvumui, patvarumui, remontuojamumui, informacijos pateikimui skaitmeniniame gaminio pase).

Tuo tarpu ANK taikomas už konkrečių administracinių pareigų pažeidimus, pavyzdžiui, susijusius su ženklavimo, informacijos pateikimo ar kitais procedūriniais reikalavimais (pažeidimas nesusijęs su paties produkto techninėmis ar funkcinėmis savybėmis). Todėl siūlomos PSĮ nuostatos nėra skirtos pakeisti ar dubliuoti ANK reguliavimo, o taikomos kitokio pobūdžio pažeidimams, susijusiems su gaminio atitiktimi ekologinio projektavimo reikalavimams.

Toks reguliavimas užtikrina aiškų atsakomybės subjektų ir pažeidimų atribojimą tarp skirtingų teisinio reguliavimo sričių, sudaro prielaidas nuosekliai sankcijų taikymui ir leidžia išvengti teisinio neapibrėžtumo ar dvigubo sankcionavimo už tą patį pažeidimą.

Siekiant tinkamai įgyvendinti Įstatymų projektus Valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba iki 2026 m. gruodžio 31 d. priima reikalingus įgyvendinamuosius teisės aktus ir kitų jos veiklą rinkos priežiūros srityje reglamentuojančių teisės aktų pakeitimus. Šių teisės aktų pakeitimai būtini tam, kad Valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba, vykdydama ekologinio projektavimo reikalavimų priežiūrą, nustačiusi pažeidimus, galėtų taikyti įstatymuose nustatytas sankcijas, atlikti tyrimus ir nagrinėti PSĮ bei ANK pažeidimų bylas.

Priėmus PSĮ ir ANK siūlomas pakeitimus bus sustiprintas rinkos priežiūros institucijų teisinis pagrindas ekologinio projektavimo srityje, užtikrintas veiksmingas gaminių atitikties kontrolės mechanizmas, nustatytas proporcingas sankcijų taikymas už ekologinio projektavimo reikalavimų nesilaikymą, sudarytos sąlygos stiprinti bendradarbiavimą su Europos Komisija ir kitomis valstybėmis narėmis bei užtikrintas Lietuvos Respublikos įsipareigojimų pagal Europos Sąjungos teisę įvykdymas. Numatoma, kad šie pakeitimai prisidės prie gaminių tvarumo didinimo, išteklių naudojimo efektyvumo gerinimo, aplinkos apsaugos tikslų įgyvendinimo ir didesnio vartotojų pasitikėjimo Lietuvos ir Europos Sąjungos vidaus rinkoje.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant įstatymų projektus toks vertinimas turi būti atliktas ir jo rezultatai nepateikiami atskiru dokumentu), galimos neigiamos priimtų įstatymų pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta

Atliekant Įstatymų projektų rengimą atskiras numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimas nebuvo atliktas. Įstatymų projektais į nacionalinę teisę įgyvendinamos Reglamento (ES) 2024/1781 nuostatos, todėl šių pakeitimų tikslas nėra nustatyti naujas pareigas ar prievoles ūkio subjektams, bet užtikrinti Reglamento (ES) 2024/1781 nuoseklų taikymą.

Neigiamų pasekmių dėl Įstatymų projektų priėmimo nenumatoma, nes jų tikslas – užtikrinti, kad ekonominės veiklos vykdytojai, paslaugų teikėjai ir elektroninių prekyviečių paslaugų teikėjai vartotojams pateiktų ir tiektų tik saugius ir ekologinio projektavimo reikalavimus atitinkančius

produktus. Įstatymų projektų įgyvendinimas prisidės prie rinkos priežiūros sistemos stiprinimo, tvarių gaminių gamybos skatinimo ir didesnio vartotojų pasitikėjimo vidaus rinkos veikimu.

6. Kokią įtaką priimti įstatymai turės kriminogeninei situacijai, korupcijai

Įstatymų projektai neturės įtakos kriminogeninei situacijai ir korupcijai.

7. Kaip įstatymų įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai

Įstatymų projektais nenustatomi nauji įpareigojimai.

Įstatymų projektų nuostatos skirtos sustiprinti rinkos priežiūros institucijų teisinį pagrindą, didinti rinkos skaidrumą, užtikrinti vienodas konkurencijos sąlygas ir skatinti gamintojus diegti tvarius sprendimus, todėl tikėtinas teigiamas poveikis verslo plėtrai.

8. Ar įstatymų pakeitimų projektai neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams

Įstatymų projektai neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams.

9. Įstatymų inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios

Priėmus Įstatymų projektus, papildomų įstatymų priimti, pakeisti ar pripažinti netekusiais galios nereikės.

10. Ar įstatymų projektai parengti laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o įstatymų projektų sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka

Įstatymų projektai parengti laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos įstatymo, Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymo reikalavimų ir atitinka bendrinės lietuvių kalbos normas.

Įstatymų projektuose naujų sąvokų nenustatoma. Vartojamos sąvokos atitinka Reglamente (ES) 2024/1781 vartojamas sąvokas, todėl pagal Lietuvos Respublikos terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų reikalavimus derinimo su Valstybine lietuvių kalbos komisija nereikia.

11. Ar įstatymų projektai atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus

Įstatymų projektai neprieštarauja Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatomis ir Europos Sąjungos dokumentams.

12. Jeigu įstatymams įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, – kas ir kada juos turėtų priimti

Įstatymų projektų įsigaliojimo data (2027 m. sausio 1 d.) nustatyta atsižvelgiant į Reglamento (ES) 2024/1781 taikymo grafiką, rinkos priežiūros institucijų pasirengimo poreikį ir įgyvendinamųjų teisės aktų priėmimo terminus.

Reglamentas (ES) 2024/1781 daugumą įpareigojimų valstybėms narėms taiko palaipsniui: ekologinio projektavimo reikalavimai bus konkretinami deleguotaisiais aktais, o skaitmeninis gaminio pasas taps privalomas tik vėliau.

PSĮ projektui įgyvendinti reikės pakeisti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2025 m. liepos 30 d. nutarimą Nr. 515 „Dėl reglamento (ES) 2024/1781 įgyvendinimo“, siekiant patikslinti preambulę, joje pateikiant nuorodą PSĮ 2¹ straipsnio 2 dalį.

PSĮ projektui įgyvendinti reikės pakeisti Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos teisės aktus, reglamentuojančius šios tarnybos veiklą produktų saugos rinkos priežiūros srityje, papildant juos nuostatomis, susijusiomis su ekologinio projektavimo reikalavimų priežiūra. Valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba turėtų parengti šiuos teisės aktų pakeitimus iki 2026 m. gruodžio 31 d.:

1. Lietuvos Respublikos produktų saugos įstatymo pažeidimo bylų nagrinėjimo tvarkos aprašą, patvirtintą Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos direktoriaus 2019 m. gegužės 13 d. įsakymu Nr. 1-146 „Dėl Lietuvos Respublikos produktų saugos įstatymo pažeidimo bylų nagrinėjimo tvarkos aprašo patvirtinimo“.

2. Ne maisto produktų rinkos priežiūros informacinės sistemos „RIPRIS“ nuostatus, patvirtintus Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos direktoriaus 2025 m. liepos 2 d. įsakymu

Nr. 1-134 „Dėl Ne maisto produktų rinkos priežiūros informacinės sistemos „RIPRIS“ nuostatų patvirtinimo“.

3. Informacijos apie pavojingus gaminius ir produktų saugos rinkoje priežiūros valstybės institucijas ir jų įgaliojimus teikimo Europos Komisijai ir (ar) Europos Sąjungos valstybėms narėms tvarkos aprašą, patvirtintą Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos direktoriaus 2019 m. liepos 15 d. įsakymu Nr. 1-198 „Dėl Informacijos apie pavojingus gaminius ir produktų saugos rinkoje priežiūros valstybės institucijas ir jų įgaliojimus teikimo Europos Komisijai ir (ar) Europos Sąjungos valstybėms narėms tvarkos aprašo patvirtinimo“.

4. Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos patikrinimų taisyklės, patvirtintas Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos direktoriaus 2020 m. gruodžio 31 d. įsakymu Nr. 1-318 „Dėl Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos patikrinimų taisyklių patvirtinimo“.

Be to, įgyvendinant PSĮ 19 straipsnio 5¹ dalį, Valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba turės parengti ir patvirtinti baudų už PSĮ 19 straipsnio 1–4¹ dalyse nurodytus pažeidimus dydžio apskaičiavimo tvarkos aprašą. Šio aprašo tikslas – užtikrinti vienodą, proporcingą, skaidrų ir nuoseklų baudų individualizavimą visose PSĮ reguliuojamose rinkos priežiūros srityse.

13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymams įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais)

Priėmus Įstatymų projektus, papildomų valstybės biudžeto asignavimų nereikės, nes siūlomais pakeitimais nėra kuriamos naujos rinkos priežiūros institucijų funkcijos. Ekologinio projektavimo reikalavimų priežiūros ir koordinavimo funkcijos Valstybinei vartotojų teisių apsaugos tarnybai ir kitoms atsakingoms institucijoms jau pavestos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2025 m. liepos 30 d. nutarimu Nr. 515 „Dėl Reglamento (ES) 2024/1781 įgyvendinimo“. Įstatymų projektuose apibrėžiamos tik šių funkcijų vykdymui reikalingos teisinės priemonės ir sankcijų taikymo mechanizmas.

14. Įstatymų projektų rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados

Nėra gauta.

15. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiems projektams įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis
„ekologinis projektavimas“.

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai

Įstatymų projektai parengti vadovaujantis Europos Sąjungos teisės aktais ir Lietuvos Respublikos teisėkūros principais, siekiant užtikrinti Reglamento (ES) 2024/1781 visapusišką įgyvendinimą nacionalinėje teisėje. Įstatymų pakeitimai orientuoti į esamų teisinių nuostatų papildymą, o ne naujų institutų kūrimą, todėl pasirinkta teisėkūros technika – koreguoti ir papildyti galiojantį PSĮ bei ANK, o ne priimti atskirą naują įstatymą. Toks sprendimas leidžia išlaikyti sisteminių teisės aktų nuoseklumą, išvengti normų dubliavimo ir užtikrinti aiškų Reglamento (ES) 2024/1781 integravimą į esamą produktų saugos ir rinkos priežiūros teisinį pagrindą. Toks sprendimas atitinka teisėkūros sistemiškumo ir ekonomiškumo principus, nes leidžia integruoti Reglamento (ES) 2024/1781 reikalavimus į jau veikiančią produktų saugos ir rinkos priežiūros sistemą, išvengiant normų dubliavimo ir dirbtinio naujų teisės aktų kūrimo. Tai užtikrina normų aiškumą, teisės sistemos darną ir racionalų administracinių bei teisėkūros išteklių naudojimą.“

Priėmus Įstatymų projektus, jų įgyvendinimas bus užtikrinamas per jau galiojantį Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2025 m. liepos 30 d. nutarimą Nr. 515 „Dėl Reglamento (ES) 2024/1781 įgyvendinimo“, kuriuo paskirtos kompetentingos institucijos, atsakingos už Reglamento (EU) 2024/1781 taikymą ir koordinavimą nacionaliniu lygmeniu, įskaitant rinkos priežiūros funkcijų vykdymą.

Įstatymų projektai parengti laikantis teisės technikos reikalavimų, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai, kitiems įstatymams ir Europos Sąjungos teisei, o jų įgyvendinimui nereikės papildomų valstybės biudžeto lėšų.